

Щойно в останніх днях звернули увагу економісти на ці найбільші заповіді і зрозуміли, що вони для людства тим, чим вода для риб, роса для квітів, а сонце для природи. Коли гасне сонце, настаєть тьма.

„Да прійдець царствоє Твоє“...

Глибінь цих слів щоденної молитви, — так часто повторюваних, а так мало зрозумілих для людей смеркаючої епохи — збагнув сучасний світ і як блудний син починає шукати в них розв'язки світових проблем.

С. Лишкевич.

„Між двох сил“.

(Оцінка книжок 95 грошової „Укр. Бібліотеки“).

Нема сумніву, що головна причина, чому маси не купують української книжки, це її дорожнеча. Пересічна ціна 10-15 аркушевої книжки в Галичині 4 зол. На таку суму ні селянин, ані робітник ніяк тепер не спроможеться.

Коли взяти за примір поширення книжки в поляків, то побачимо, що їх дорожчі книжки мають 3—4 тисячі, а дешеві — 95 грошівки — до 40 тисяч накладу. Те саме бачимо скрізь по всьому світі.

Друга важна причина, чому наша книжка не йде в маси, це її зависокий рівень відносно до інтелектуальних зацікавлень масового читача. Пересічний масовий читач вимагає від книжки не високих естетичних вартостей, а перш за все того, що дає йому змогу відірватися від сірої буденщини, отже цікавої фабули, сенсації. Коли для порівняння глянемо до статистики польського читачтва з 1931. р., побачимо на першому місці Жеромського, на другому Сенкевича, на третьому Марчинського. Перші два завдячують свої перші місця мабуть примусовій лектурі в школах. Виходило би, що на першій місці щодо почитності в масах стоїть Марчинський, дуже плиткий автор кримінально-порнографічних повістей, щось наче сьогочасний А. Діма старший. І таке діється не лише у поляків, але й у німців, французів і ін. народів. Аналогія до почитності колишніх апокрифів та повістей і непопулярності аскетичних творів.

Такий „дух часу“, та не можна його моральним людям вповні використовувати, бо зійшли б на дешевих порнографів. Але і не можна його легковажити, як це роблять головні католики, прим. наші ОО. Василіяни (на 160 книжок, виданих ними впродовж 30 літ, найдемо ледви кілька повісток у християнським дусі; вся решта це популярно-аскетичні твори).

Зі сказаного слідує, що під цю пору найкращим популяризатором є дешева цікава книжка. Тому треба би справді широко привітати почин знаного в нас видавця жовтої преси п. Івана Тик-

тора, видавати 95 грошову „Українську Бібліотеку“. Щоб дотримати цієї низької ціни, треба деякої стандартизації: отже кожний том не сміє виходити поза вісім аркушів 16^о, не може бути друкований на знаменитім папері, ну й автор не може бути добре оплачуваний. Ті три чинники доповнює ще й найважливіший: книжка мусить мати великий наклад, бодай 5 тисяч примірників. Добрий бізнесмен п. Тиктор усе те знає й відповідно до того виглядає його „Українська Бібліотека“: ніякий том не переходить 128 сторін друку, наклад 5 тисяч, автори або небіщики або майже gratis, папір лихий, обгортка дуже рідко вартісна, хоч яскравіша. Коли якийсь твір переходив би 128 ст. друку, то видавець його „притинає“ до демократичного рівня інших; тах зроблено з твором „Опанас Тятива“ (мала шкода) і справді вартісною книжкою Г. Журби п. н. „Зорі світ заповідають“ (велика шкода!). Та всі ті прогріхи чи недостачі „Української Бібліотеки“ могли б сміло надолжити: дешевість і масовізм книжок та їх зміст. Дешевізм і масовізм є, але зміст?!

Пан І. Тиктор книжки видає, але їх не редагує. Редакцію „Української Бібліотеки“ має п. Микола Голубець. Це дуже здібний публіцист, поет, белетрист, історик і критик мистецтва, жовнір і чого тільки не хоче. Навіть повинен цього року справляти 25-ліття своєї письменської творчості, бо перший раз „друкували його“ в 1908 р.

Цей талановитий чоловік тепер — з приватних причин — православної віри, хоч родився й був до недавня католиком. У своїй автобіографії п. М. Голубець пише: „Дивлючися на мій літературний, науковий і денникарський дорібок, з перспективи двадцять п'яти літ, з прикрістю завважую, що скількистоїть тут у разячій диспропорції до якості: „Multa sed non multum...“ Вповні з тим погоджуємося; додали б тільки, що в світогляді п. М. Голубця — хоч він назгав „поступовий“ чоловік — якась дивна, майже китайська „консервативна“ оstarілість. Коли вже майже всі наші небільшовицькі історіографи станули на державницькій становищі, в котрого основах лягли праці В. Липинського як історіографа, то спілка Тиктор-Голубець ширить в „Українській Бібліотеці“ дальше козакоманську й народоволецьку байдню з часів Данила Мордовця. Додавши до того духа божми „Молодої (тому 25 літ) Музи“: мистецтво для мистецтва, сні української ночі, тримбітання сердечних струн, годину сумерку, порядних дівчат разом з Маццінім, — дістанемо „світогляд“ з 1933 (!) року, пропагований „Українською Бібліотекою“. „Читач, що памятає видання „Наших гороїв“ з 1908 року, має вражіння, що ось встав із гробу „гайдамака“ Михайло Петрицький і до спілки з молодомузцями продовжує своє видавництво...

„Наша церква почитає якихсь грецьких, азійських, африканських і, Бог зна, яких праведників, а своїх рідних мучеників за руську віру, на жаль, зовсім не згадує... Найбільшими без сумніву героями були козаки...“ писав Орлик у книжці „Наші герої“ видання М. Петрицького в 1908. р.

„Не знаю, зле чи добре, але не на наших княжих воях, не на варягах кріпиться наша стихія там, над Дніпром. Козаччина, вільна і бутна; оце наша стихія там. І туг мусіло б бути те саме. Нам треба дуже довго і дуже багато руйнувати, щоби можна на румовищах будувати щось своє без решти... Хто змагає до волі, той може й мусить починати з анархії...“ пише п. М. Голубець в листопадовім випуску „Української Бібліотеки“ р. Б. 1933!

В 1933 р. „Українська Бібліотека“ видала 11 томиків, з того 6 „історичних“ оповідань: Д. Мордовця „Гайдамаки“ (2 томики), В. Радича „Максим Залізняк“ (2 т.), С. Даушкова „Опанас Тятива“ (часи князя Данила), І. П. Горишівського „Під прапори Хмельницького“. Деякі претенсії до „історичности“ має книжка М. Гоголя „Страшна помста“. На тих сім томиків аж 5 це переклади з московського. Ідеологія тих 5-ти перекладів суто московфільська та громило-православна. Їх герої не можуть погодитися з думкою „що ціла половина України... підлягає небезпеці насильного повернення в унію, а пізніше поступово переходу з унії до католицизму“ (ст. 3, другого тому „Гайдамаків“). Отже єдиним захистом для „святої руської віри“ буде Москва, куди й звертаються ті „герої“ за допомогою. Найгірші люди це єзуїти, потім уніяти, потім жиди, і поляки (обовязково пани). Між поляками бувають щоправда виїмки, та їх добудеш хіба з-поміж вільнодумців („Максим Залізняк“). Гайдамаччина це була „революція... проти-панів-шляхти, католицьких ксьондзів, уніятів та жидів, які в подиву гідній гармонії працювали над тим, щоб... Україну замінити на страшне пекло гнету, визиску й релігійно-національної нетерпимости“—вияснює читачам у нашій уніятській Галичині редактор М. Голубець у розвідці, доданій до „Гайдамаків“ (ст. 93, 2-го тому). Гайдамаччину, навіть найгірші її прояви, апотеозується даліше в 1933. році, так як 25 літ тому, ба ще й витягається авторів з 50 років минулого століття і все те спокійно подається за кілька сотиків зарібку... українським масам. Такої „консерви“ не тягнув на світло дня навіть М. Петрицький, чверть століття тому. Та тепер це називається „патріотична“ робота п. І. Тиктора плюс п. М. Голубець. Цікава річ і повчаюча своєю аналогією: саме рік чи два тому назад більшовики витворили фільм п. з. „Коліївщина“, де теж пропагують такі самісніські „ідеї“. Цікаве воно ще й тим, що переклади тих річей взяті просто з більшовицьких видань „Державидату...“ Така то близька „ідеологія“ видавців жовтої преси і більшовиків: матеріялістичний чи капіталістичний світогляд це тільки два обличчя того самого божка Януса-Маммона... З католицького й українського державницького становища твори Мордовця, Радича й Гоголя, видані в „Українській Бібліотеці“ треба рішуче осудити і збойкотувати. Оповідання Даушкова „Опанас Тятива“ грубо неісторичне, лихе будовою (славне стандартне обрізування) й повне наївностей (прим. князь Данило цитує Миколу Вороного!), та не має бодай небезпечного московсько-православного світогляду, отже від біди можна б його до-

пустити. На похвалу заслугоє одно-одніське „історичне“ оповідання в „Українській Бібліотеці“; це „Під прапори Хмельницького“ пера І. П. Горишівського. Історичности в ньому стільки, що кіт наплакав; але є щира любов до рідного і приємна гутірка про цікаві пригоди двох школярів. Нагадує це оповідання В. Лозінського „Око пророка“, „Skarb watażki“ й под. Добре випали ті місця, де автор описує втікачів і взагалі такі воєнні картини, які мабуть сам бачив. Назагал книжка надається для молоді, хоч її літературна вартість стоїть на невисокім поземі в порівнанні до такого прим. В. Пржиборовського у поляків.

Книжка „Син землі“ у 2 томах „У. Б.“ пера пок. О. Турянського ніяк не надається до масового поширення. Це істеричне оповідання про любов селянського сина Куценка до графянки, річ абсолютно незрозуміла й нецікава для мас. Турянський проповідує тут садистичну ненависть до панів, пропагує пімсту й підпали (отже дальша „ідеологія“ гайдамаччини), а при тім усім „добрі“ подає в сумнів доцільність світу й Бога-Любови. Буття і всесвіт це для Турянського „всесвітне безглуздя й нужда всебуття“. Читаючи ці істеричні фантазмагорії Турянського, маю вражіння, що в них зеднана розчіхана душа В. Будзиновського („Стрімголов“), ненависть О. Бабія („Гуцульський курінь“) і п'яне божевілья Я. Цурковського. Атмосфера зовсім наче в літературній кнайпі, повна п'яного диму, скриготу безбожної душі та бунту здеклясованого інтелігента... А при тій мішанині сентиментальности, а ля Немо-Збержовський, комічні чисто паперово-журналістичні вислови — та акція наче Рінальдо-Рінальдіні...

Книжка М. Голубця „Вчорашня легенда“ це досить влучна спроба представити додії листопаду 1918 року. Цю книжку назвав би я навіть будуючою, як би не її внутрішнє „ломання душі“... В М. Голубця дві душі: одна любить своє рідне, бачить правду і потребу боротися за неї. Друга всміхається глузливо з-поза очий богеміста й у найліпшому випадку вміє ненавидіти. Отже і в „Легенді“ жовнір ЗОУНР М. Голубець нераз забирає голос і вчить любити-будувати свою хату-державність. Та цей голос любови-волі заглушує зараз богеміст Мольо: то своїм гайдамацьким шовінізмом і апотеозом ножа, то знов непотрібним еротизмом від Атляса випарів родом, то врешті скриготом а ля „straceńsu pierwszej brudady“: самогубством покінчив не українське, а поляк, і то мабуть не з „патріотичних“, а зовсім інших причин... Ідеологія, яку проповідує М. Голубець у „Вчорашній легенді“ так пронизана шовінізмом, що зовсім нагадує „щастя ножа й крові“ Дмитрія з „Вістника“. Неонаціоналістичне поганство видно щораз дальше лятомізує, наче б справді з якоїсь масонської ложі, хоч 105 процентовці випираються „угодовців“ з „Нового Часу“.

Одинока справді високоцінна книжка з видань „У. Б.“ це імпресія-хроніка волинського села в до-і підчас-воєнній часі п. з. „Зорі світ заповідають“. Авторка — цього року минає 25 літ її

літературної праці — Галина Журба станула в тій своїй книжці мабуть на верхах свого поетичного таланту.

Психіка персонажів повісти, описи акції й природи, мова забарвлена льокалізмами і перш за все щира правдива поезія — ось літературні цінності книжки Г. Журби. А й моральні її вартості неабиякі: це тенденція — не в злім значінню цього слова! — представити пробудження душі волинського селянина від руськості до українства, від чорносотенства до майже християнського наставлення. „Пересовується давня, як пожовкла книга, хроніка села. Події далекі, страшні, яких може й не було ніколи. Вітер на дворі казиться, жбурляє у вікна пригорщами снігу... Багато чудних, страшних казок... й не знати де казка, а де правда“. Та ми віримо їм, віримо заворожені справжнім талантом, силою гою таємною, що зветься „поезія“.

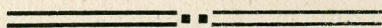
Це поезія душі українського мужика, що „гладив радісно голівки дитячі. Сміявся до дерев. Поглядом припадав до землі, обіймав її. Вона його привітала своїм мудрим супокоем, ласкава та вірна“. А діти „сміх сипали йому під ноги“.

„Його сколочене серце, затроєне чадом смерти, наливалось мов колос пленичний липовим медом лагідності й спокою“.

„Обходив ранком межі, а думки його йшли попереду, як білі ягнята. Був сам мов ягня втишений, плохий, майже не знаючий про злочин війни, що десь котилася світами за муром синіх далечин“.

Брів скибою, топився в ній. Кидав у свіжу ріллю жмені пшениці. Земля була тиха і мерехтіло проти сонця осіннє повітря“.

„Зорі світ заповідають“ це перлина нашої белетристики й перлина одна-одинока „Української Бібліотеки“ за 1933 рік. „Сонце як і торішнє. Лагідне, спокійне немов дитятко або ягнятко біле, пеститься до рук, ласкаво по обличчі лиже“. А всі прочі книжки цієї неукраїнської бібліотеки це виплодки духа клясової ненависти, свавілля „татарських людей“ та хаосу дикого степу православ'я й лібералізму богеми. І тому мусимо похвалити „Зорі світ заповідають“, допустити „Під стяги Хмельницького“, а все проче з „Української Бібліотеки“ поставити справедливо поза межі того, що гідне аби його читали українські маси. На 11 книжок дві добрі, ось вислід ідеології видавця жовтої преси, редактора-богеміста і жажди гроша.

С. Шелухин.

Слова і факти.

(Докінчення).

В Енци. пропущено укр. письменницю Верещинську (М. Максименко), якої талановиті оповідання були надруковані в 1902-3 р. в Одеських збірках.